

ШЛЯХИ ПІДНЕСЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В ТВОРЧОСТІ І. ЗЯЗЮНА, А. КАРИШИНА, В. ПАЩЕНКА

Діана Лагута

УНЕСОК І. А. ЗЯЗЮНА В РОЗВИТОК ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Іван Андрійович Зязюн і Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка мають багато спільного, з 1975 по 1990 рік він працював ректором закладу. Тому І. А. Зязюн є важливою фігурою в становленні нашого університету.

Окремо слід зазначити, що часто на дійсно великих людей звертають увагу лише після смерті. Це спричинене тим, що в нашій країні бракує популяризації науки, особливо сучасної; більшу перевагу надають вивченню історії науки на прикладі вже добре відомих людей.

Постать І. А. Зязюна значуща не лише на теренах Полтавщини, а й у всій Україні, це може довести його багата біографія, а саме кар'єрний ріст від сільського завідувача клубу до Міністра освіти і науки України. Іван Андрійович мав ступінь доктора філософських наук, звання професора, дійсного члена НАПН України. За свою плідну працю відзначений урядовими нагородами, почесним званням "Заслужений працівник вищої школи УРСР" (1988), Відзнакою Президента України – Орденом "За заслуги" III ступеня (1998), II ступеня (2003), I ступеня (2008), орденом "Дружби народів" (1981), медаллю "Антоні Макаренка" (1986), орденом "Трудового Червоного Прапора" (1987), медаллю "Ветеран праці" (1987), Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2003). До речі, у 1998 році Американський біографічний інститут назвав І. А. Зязюна "Людиною року", а в 1998-2000 рр. він обіймав посаду президента Міжнародної асоціації макаренкознавців.

Проте велич не у посаді, званні чи нагороді, а в тому, скільки людина зробила в цьому житті. Зазначимо, що він автор понад 350 наукових праць, серед яких підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, монографії з проблем педагогічної майстерності, неперервної професійної освіти, етики та естетики, теорії української та зарубіжної культури, зокрема: "Основы педагогического мастерства" (1987, 1989); "Педагогічна майстерність" (1997); "Краса педагогічної дії" (1998);

“Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи” (2000); “Педагогіка добра” (2000).

У процесі опрацювання біографії, робіт І. А. Зязюна, присвячених йому матеріалів, стає зрозумілим, що цього буде недостатньо, щоб розказати про вченого. Тому вирішено поспілкуватися з людиною, котра була найближче до Івана Андрійовича в нашому університеті, котра працювала з ним пліч-о-пліч, котра розділяла з ним усі професійні ідеї та плани. І нею, безперечно, є Ніна Миколаївна Тарасевич – кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогічної майстерності та менеджменту ПНПУ імені В. Г. Короленка.

На запитання: “Який внесок І. А. Зязюна в розвиток нашого університету?” Н. М. Тарасевич відповіла: “Це був найкращий ректор, із яким я працювала в цьому виші (а я працювала з п’ятьма!). А внесок його такий – він був мужнім у професійному розвитку майбутнього вчителя...”

У науково-методичному посібнику Іван Андрійович говорить, що мав намір “... зробити Полтавський педагогічний інститут таким, що йому рівних не буде серед усіх педагогічних закладів...” [2, с. 95]. І йому це вдалося, адже завдяки діяльності Івана Андрійовича наш університет із провінційного виріс у заклад, який був одним із кращих у Радянському Союзі, а серед усіх вишів він посів п’яте місце!

І в інтерв’ю, і в статті “Управлінська майстерність І. А. Зязюна” Ніна Миколаївна, розповідаючи про його внесок у життя університету, починає з того, що “Іван Андрійович прибув до Полтави “... зі сформованим своїм баченням інституту, де навчалися Макаренко і Сухомлинський” [1, с. 49], і вже за місяць перебування на посаді оприлюднив програму виведення ПДПІ на рубежі вищого закладу з найсучаснішими технологіями підготовки вчителя, а головне – новою психологією ставлення до професії” [4, с. 43].

Програма “Вчитель” (вчитель – педвуз – вчитель) стала “концептуальною віссю реорганізації навчально-виховного процесу Полтавського педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка” [4, с. 44].

Окрім того, ініціатива ректора Зязюна лягла в основу створення кафедри педагогічної майстерності у 1981 р. Ніна Миколаївна пояснює це тим, що “... визначальну роль у цьому відіграв особистий досвід Івана Андрійовича, набутий у Київському театральному інституті імені І. Карпенка-Карого, де традиційно панував культ сценічної майстерності. Сценічна майстерність була прообразом педагогічної майстерності” [1, с. 49; 4, с. 44].

З їхнього задуму виходить, що вчителя треба готувати не як звичайного професіонала, а треба сформувати його особистість, тому що учні одного сприймають, а іншого ні, а в результаті виховання не буде. Саме для того, щоб підвищити продуктивність учительської праці, нашим університетом, за ідеєю Івана Андрійовича, було розроблено програму “Формування педагогічної майстерності”. Це абсолютно

новий курс, наче продовження педагогіки, він містить значно більше практичних занять, ніж лекційної частини. За ним навчалися з 1 по 5 курс, нині – лише на 1 і 2.

Професор і доктор філософських наук В. Г. Кремень описує це так: “Цікавий експеримент полтавців з перетворення провінційного інституту на елітарний (в навчальних аудиторіях дійсно панував дух позитивного креативу, людяності, радості праці) викликав інтерес педагогів з Японії, Китаю, Німеччини, Куби, Канади, Франції, Польщі, Чехії, Болгарії та інших країн, стимулював відкриття мережі кафедр педагогічної майстерності у вищих навчальних закладах колишнього СРСР” [3, с. 7]. У коментарі щодо цієї тези Ніна Миколаївна говорить: “Це однозначно був час великого пошуку. Усі вузи шукали нові шляхи підготовки педагога. До нас приїжджали за досвідом, ходили на лекції, по 30 чоловік сиділо, хто хотів, міг і сам спробувати провести лекцію. До речі, в ті часи на базі нашого інституту проходила всесоюзна олімпіада з педагогіки, що свідчить про високий і кваліфікований рівень викладачів”.

Академік Н. Г. Ничкало виділяє життєве кредо І. А. Зязюна так: “Педагогіка – це моє життя” [6, с. 51]. Це помітно в його діяльності і, звичайно, підтверджено фактами з життя. Наприклад, до внеску в розвиток не лише нашого вишу, а й усієї освітньої програми однозначно належить вихід у світ (завдяки зусиллям новоствореної кафедри) підручника “Педагогічна майстерність” за редакцією І. А. Зязюна з п’ятьма перевиданнями, ними студенти мають змогу користуватися і зараз.

Окрім того, що Іван Андрійович був ученим, доктором філософських наук, захищав дисертацію з естетики, він ще й був чудовим господарником. На підтвердження цього можна сказати, що завдяки його ідеям та керівництву було сплановано і збудовано нові навчальні корпуси, бібліотеку, три гуртожитки, їдальню, спорткомплекс, ботанічний сад. Цікавим було те, що він зумів організувати корисну роботу студентських бригад так, що ввечері вони навчалися, а вранці працювали на будівництві, за що отримували заробітну плату. Саме тут ми бачимо його як керівника: “Ключова характеристика діяльності ректора І. А. Зязюна – його управлінська майстерність як здатність якісно керувати навчально-виховним процесом вишу завдяки наявності у нього як очільника комплексу професійних властивостей особистості” [4, с. 44].

Проте головним залишається те, що Іван Андрійович був педагогом добра, а отже, варто звернутися до його постаті як особистості: “Прагнучи бути зразком інтелігентності, носієм високих еталонів культури своїх учителів, Іван Андрійович власним ректорським прикладом надихав на культурну самореалізацію творчо обдарованої студентської і викладацької молоді, умів відшукувати таланти і підтримувати їх у визріванні” [3, с. 5].

Ніна Миколаївна наголошує на тому, що він був дуже пунктуальним, вихованим, і цього вимагав від інших, звертав особливу увагу на зовнішній вигляд студентів: “Так, хлопці мали ходити в білих сорочках і краватках, а дівчата обов’язково у спідницях, – підтверджує І. Зязюн. – До речі, наші студенти потім назвали ці краватки “зязюнчиками”. Як мене тоді критикували, страшно згадати, і “Комсомольская правда”, і газета “Сталінське плем’я” та ін. Але ще Макаренко казав, вчитель – це фронт. Він має виходити до дітей так, щоб було приємно дивитися, щоб хотілося наслідувати. Без цього не можна достукатися в душу дитині. І я цілком із цим згоден. Але хочу відразу пояснити, що всі такі питання ми вирішували разом зі студентами, я регулярно проводив із ними зустрічі, де ми й обговорювали життя інституту. Водночас я завжди відстоював демократичний підхід до навчання, адже лише так можна прищепити любов до нього, а це запорука того, що дитина поступово прийде до потреби самонавчатися. Потрібно бути щиро зацікавленим у дитині, щоб домогтися успіху” [5, с. 13].

За Н. М. Тарасевич, його можна назвати провідником, лідером, який знає, куди треба йти. “За ним ішли не тому, що він наказував, а тому, що з ним було цікаво. Усі були залюблені у справи, які він очолював. Саме так умів давати доручення, що всі хотіли їх виконувати, це було честю! Він на два роки старший від мене, проте мені завжди здавалося, що навпаки”, – такими теплими словами відгукується про Івана Андрійовича Н. М. Тарасевич.

Для розкриття зв’язку ректора з вишем актуально навести цікаві дані з їхнього спільного минулого. Наприклад, щопівроку ректор Іван Андрійович зустрічався зі студентами кожного відділення для покращення життя в університеті; на своїх заняттях із педагогічної майстерності міг застосовувати такі методи комунікативного впливу, як навіювання і театралізація; на одній конференції почав співати українську народну пісню, після чого всі присутні підтримали. Проте найприємнішим є те, що в 1979 році за його ініціативи був створений народний хор “Калина” під керівництвом Г. С. Левченка, Іван Андрійович самостійно проводив відбір студентів і викладачів до колективу, а для того, щоб підтримати новостворену організацію, ходив туди рік, не пропускаючи жодної репетиції, така самовіддача вражає. “Ректор І. А. Зязюн зробив “візитівкою” свого вишу яскраву художню самодіяльність”, – говорять аналітики [7, с. 3].

І як висновок, скажемо дійсно щирими словами Ніни Миколаївни: “Цього року університет святкує віковий ювілей. Прикро, що І. А. Зязюна не буде на ньому, та залишаються його ідеї, втілені в діла, його учні, а також вірець керівника, який слугує мірилом для послідовників. Вивчається педагогічна майстерність, залишаються його праці – нетлінний скарб вітчизняної науки, що надихає нині й надихатиме майбутні покоління” [4, с. 45].

Список використаної літератури

1. Зязюн І. А. Вони із мене кепкували ... / І. А. Зязюн [інтерв'ю з академіком Іваном Зязюном, ініціатором створення кафедр пед. майстерності в закладах вищої педагогічної освіти] // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 2. – С. 49–59.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
3. Кремень В. Г. Педагогіка добра академіка Зязюна / В. Г. Кремень // Іван Андрійович Зязюн: Педагог. Вчений. Філософ : бібліогр. покаж. / [упоряд. Л. Н. Штома; наук. ред. Н. Г. Ничкало]; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – 3-є вид., перероб., допов. – К. : Богданова А. М., 2013. – С. 5–9.
4. Кривонос Н. М. Управлінська майстерність І. А. Зязюна / Н. М. Кривонос // Реалізація виховного потенціалу системи студентського самоврядування вищих навчальних закладів України : мат. міжнар. наук. конф. – Полтава, 2014. – С. 43–45.
5. Мірошник В. Іван Зязюн: “Справжній учитель – це завжди учень”: [інтерв'ю з директором Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих АПН України І. Зязюном] / Записала М. Мірошник // Дзеркало тижня. – 2008. – 1 берез. (№ 8). – С. 13.
6. Педагогічна майстерність Івана Зязюна: зб. наук. пр. / упор. Н. Г. Ничкало, О. М. Боровик; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К. : Богданова А. М., 2013. – 456 с.
7. Смирнов В. Зязюн І. А. / В. Смирнов [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://poltavahistory.inf.ua/mans2_15u.html.

Ольга Кононенко